

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTE
ATATÜRK VE ÇANAKKALE SAVAŞLARI
ARAŞTIRMA MERKEZİ

SAYI / ISSUE: 3

MART / MARCH 2005

ÇANAKKALE

Çanakkale

The Turkish

Araştırmaları

Yearbook of

Türk Yıllığı

Gallipoli Studies

ATATÜRK VE ÇANAKKALE ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Atatürk ve Çanakkale Savaşları Araştırma Merkezi (AÇASAM), 1992 yılında ÇOMÜ Rektörlüğüne bağlı olarak kurulmuştur. Merkezin amacı, Atatürk'ün Çanakkale Savaşları'ndaki rolü, bu savaşların Türk ve dünya tarihindeki yeri, önemi konularını araştırmaktır. Bu alanda yurt içi ve yurt dışında yayımlanmış, belge ve eserleri toplayıp bir arşiv ve kitaplık oluşturmak, yayınlar yapmak, bilimsel toplantılar düzenlemek ve bu amaçlarla, yurtiçi ve yurtdışındaki resmi kurum ve üniversitelerle işbirliği yapmaktır.

Yukarıdaki amaçlar doğrultusunda AÇASAM bugüne dek ulusal ve uluslar arası düzeyde çeşitli toplantılar düzenlemiş, bu toplantılarda sunulan tebliğler yanı sıra Çanakkale Savaşları tarihiyle ilgili kitaplar da yayımlanmıştır. Bunlar AÇASAM adresiyle yazışılarak edinilebilir.

1999 yılıyla birlikte, Merkez tarafından gerek ÇOMÜ ve gerekse diğer üniversite öğrencilerine, Gelibolu Yarımadası Savaş Alanları ve Şehitliklere yapılan gezilerde, olanaklar ölçüsünde rehberlik hizmetleri sunulmaktadır.

Ayrıca Merkez, çeşitli resmi ve özel kurumlara, Çanakkale Savaşları Tarihi ve Gelibolu Milli Parkı'nın ilgilendiren konularda, danışmanlık hizmetleri de vermektedir.

AÇASAM'ın son etkinliği ise, Çanakkale Savaşları tarihi ve Çanakkale'yle ilgili bilimsel araştırmalara yer verecek Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı (The Turkish Yearbook of Gallipoli Studies) adlı, yıllık bir akademik çalışmayı başlatmak olmuştur. Yıllık 18 Mart 2003'te, ilk sayısıyla yayın hayatına başlamıştır.

ABOUT THE ATATÜRK AND ÇANAKKALE RESEARCH CENTRE AT ÇANAKKALE ONSEKİZ MART UNIVERSITY (ÇOMÜ)

The Atatürk and Gallipoli Campaign Research Centre (AÇASAM) was founded in 1992 under the administration of the Rectorate of Çanakkale Onsekiz Mart University (ÇOMÜ). The aim of the Centre is primarily to research all aspects of the Gallipoli Campaign and its significance in Turkish and world history, together with the decisive role played by Mustafa Kemal (Atatürk) in the campaign. We have recently decided to broaden the scope of research coordinated by the Centre to include other aspects of the history of the Çanakkale region, the results of which can be seen in the contents of the present Yearbook.

With these aims in mind, the Centre organises conferences in conjunction with institutions and universities in Turkey and abroad and gathers documents and books from inside and outside Turkey for its archive. AÇASAM also publishes, in English and Turkish, Gallipoli conference proceedings which may be obtained by writing to the address given.

Since 1999, the Centre has been involved in organising and guiding trips to the Gallipoli battlefields and memorials for students at ÇOMÜ and other universities. In addition, the Centre also acts in a consultative capacity to institutions and private organisations on topics related to the Gallipoli Campaign and Gallipoli National Park.

The latest initiative of AÇASAM has been the commencement of an annual academic study, the *Turkish Yearbook of Gallipoli Studies*, that will give space to scholarly historical research into the Gallipoli Campaign and Çanakkale region. The first issue of the Yearbook came out on 18 March 2003. The second issue presents expanded coverage on different aspects that we hope will meet with interest and encourage further inter-disciplinary and inter-university ventures in the future.

ÇANAKKALE
ARAŞTIRMALARI TÜRK
YILLIĞI

The Turkish Yearbook of

Gallipoli Studies

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Atatürk ve Çanakkale Savaşları

Araştırma Merkezi Yayınıdır

Sahibi

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

adına

Rektör Prof. Dr. Ramazan AYDIN

Editör

Prof. Dr. A. Mete TUNCOKU

Yardımcı Editör

Ar. Gör. Gürol BABA

Kapak Tasarım

Yrd. Doç. Enver YOLCU

Mehmet FİLİZ

Yabancı Dil Danışmanı

Okutman İbrahim AKSU

HAKEM KURULU

Consulting Board

Prof. Dr. Ahmet ÖZgiray, Ege

Üniversitesi

Dr. N. Bilâl Şimşir, Büyükelçi (E.)

Prof. Dr. Cemalettin Taşkıran,

Çankaya Üniversitesi

Prof. Dr. Enver Konukçu, Atatürk

Üniversitesi

Prof. Dr. Ergün Aybars, Dokuz

Eylül Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. İsmet Görgülü,

Başkent Üniversitesi

Prof. Dr. Secil Akgün, Orta Doğu

Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Yavuz Ercan, Ankara

Üniversitesi

Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı 3. Sayısı Özel Hakemleri

Prof. Dr. Ali Osman Öztürk, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Doç. Dr. Derman Küçükaltan, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Doç. Dr. A. Nuri Yurdusev, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Sabit Ağaoglu, Ankara Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Selim Sarp Tuncoku, Urla Yüksek Teknoloji Enstitüsü

Prof. Dr. Yahya Akyüz, Ankara Üniversitesi

ISBN 975-8100.30.0

İçindekiler

<i>90 Yıl Sonra Çanakkale 1915'i Düşünürken</i>	
A. Mete TUNCOKU.....	1
<i>Birinci Dünya Savaşına Varan Gelişmeler İçerisinde Çanakkale Savaşları'nın Uluslararası İlişkiler Teorileri Açısından Değerlendirilmesi</i>	
Gürol BABA.....	1
<i>Çanakkale Muharebelerinde Hastaneler</i>	
Ahmet ESENKAYA Ceyhan KOÇ	24
<i>Dolmabahçe Sarayı'nda Çanakkale Haritalı Bir Halı Ve Çanakkale Savaşı'nın Türk Sanatına Etkileri</i>	
Ayşe FAZLIOĞLU	58
<i>1877 – 1950 Yılları Arasında Çanakkale'ye Göçler</i>	
Mithat ATABAY	92
<i>Tanzimat Sonrası Çanakkale'nin İdari ve Nüfus Yapısı</i>	
Şerif KORKMAZ	108
<i>Şer 'iyye Sicillerinin Önemi ve Çanakkale Şer 'iyye Sicilleri</i>	
İmran DEMİRBAŞ ŞAHİN	137
<i>Milli Mücadele'de Ezine ve Çevresi</i>	
Muhammet ERAT	155
<i>Türk Resim Sanatında İkinci Meşrutiyet Öncesi Dönemde Yetişmiş Çanakkale ve Civarı Doğumlu Ressamlar</i>	
Mehmet ÜSTÜNİPEK	171
<i>Çanakkaleli Bir Şair: Ece Ayhan ve Şiiri</i>	
Hulusi GEÇGEL	188
<i>Bozcaada'nın Turizm Coğrafyası</i>	
Okan YAŞAR	209
<i>Çanakkale İli Bağcılığının Mevcut Durumu, Gen Kaynakları Potansiyeli, Bağcılığın Ekonomiye Katkıları ve Son Gelişmeler</i>	
Alper DARDENİZ, Murat ŞEKER, Abdullah USLU ve Zuhul YÜCEL	245
<i>Çanakkale Savaşları Üzerine Yazılmış Almanca Kitaplar Tarih Araştırmalarında Çevirisi Yapılmamış Çalışmaların Yarattığı Sorunlar</i>	
İbrahim AKSU	265
KİTAP TANITIMI	
<i>Çanakkale: Ümitler, Yanılgılar, Gerçekler</i>	
Şerif KORKMAZ	271
<i>Harp Mecmuası</i>	
Aziz KILINÇ	274

Contents

Evaluation of The Gallipoli Campaign in Terms of The Developments Leading To The Outbreak of The First World War According To International Relations Theories
Gürol BABA.....17

Turkish Hospitals in the Gallipoli Campaign
Ahmet ESENKAYA Ceyhan KOÇ53

A Carpet Patterned With A Map Of Çanakkale in Dolmabahçe Palace And The Influence of The Gallipoli Campaign On Turkish Art
Ayşe FAZLIOĞLU89

Migrations to the Çanakkale Region 1877 – 1950
Mithat ATABAY106

The Administrative and Population Structure of Canakkale after The Reforms
Şerif KORKMAZ134

The Importance of Şer'iyе Registers And The Çanakkale Şer'iyе Registers
İmran DEMİRBAŞ ŞAHİN153

Ezine and its Environs during The War of Independence
Muhammet ERAT170

Local Painters of the Çanakkale Region Educated Prior to The Second Constitution
Mehmet ÜSTÜNİPEK185

Ece Ayhan: A Poet from Çanakkale
Hulusi GEÇGEL206

The Tourism Geography of Bozcaada
Okan YAŞAR242

Grapevine Growing, Its Economic Importance, Possible Genetic Resources, and Recent Developments In Çanakkale
Alper DARDENİZ, Murat ŞEKER, Abdullah USLU ve Zuhul YÜCEL254

German Books on Gallipoli: The Problem of Untranslated Works in Historical Research
İbrahim AKSU 256

BOOK REVIEWS

Çanakkale: Ümitler, Yanılgular, Gerçekler
Şerif KORKMAZ271

Harp Mecmuası
Aziz KILINÇ274

374	Harp Mecmuası
371	Şerif KORKMAZ
371	Çanakkale Üstler, Yanlılar, Gerçekler
371	BOOK REVIEWS
356	İbrahim AKSU
356	German Books on Gallipoli: The Problem of Untranslated Works in Historical Research
354	Alper DARDENİZ, Muzet ŞEKER, Abdülkadir USLU ve Zuhâl YÜCEL
354	Recent Developments in Çanakkale: Possible Economic Importance, Geographic Growing, and
342	Okun YAŞAR
342	The Tourism Geography of Bozcaada
306	Hulusi GEÇEL
306	İnce Aylık: A Poet from Çanakkale
185	Meimet ÜSTÜNİBERK
185	Local Painters of the Çanakkale Region Educated Prior to The Second Constitution
170	Muhammet ERAT
170	Era and its Factors during The War of Independence
153	İsmail DEMİRBAŞ ŞAHİN
153	The Importance of Şer'î Registers and The Çanakkale Şer'î Registers
134	Şerif KORKMAZ
134	The Administrative and Population Structure of Çanakkale after The Reforms
106	Mithat ATABAY
106	Migrations to the Çanakkale Region 1877 - 1950
89	Ayşe FAZLIOĞLU
89	A Carpet Patterned With A Map Of Çanakkale in Dolmabahçe Palace and The Influence of The Gallipoli Campaign On Turkish Art
53	Ahmet ESENKAYA Ceyhan KOÇ
53	Turkish Hospitals in the Gallipoli Campaigns
17	Gülşen BABA
17	Theories
17	The Impact of The First World War According To International Relations
17	Evaluation of The Gallipoli Campaign in Terms of The Developments Leading To

90 YIL SONRA ÇANAKKALE 1915'İ DÜŞÜNÜRKEN

Bilindiği gibi içinde bulunduğumuz 2005 yılı, Çanakkale Zaferinin 90. Yıldönümüne rastlamakta ve bu yönüyle ayrı bir önem ve anlam taşımaktadır.

Üniversitemiz Atatürk ve Çanakkale Savaşları Araştırma Merkezi sürekli yayını olan **Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı**'nın üçüncü sayısını, sizlere böyle özel bir vesileyle sunmaktan çok mutluyuz.

Aradan neredeyse **bir asır gibi uzun bir zaman geçmesine karşın ve her geçen yıl daha da artan bir ilgi, takdir ve saygıyla anılan başka kaç savaş vardır bilemiyorum...** Avustralya ve Yeni Zelanda'dan Türkiye'ye, İngiltere ve İrlanda'dan Kanada'ya dek uzanan çok geniş bir coğrafyada, Çanakkale Savaşlarına katılıp kan ve canlarını veren o kahraman insanlar, özel tören ve etkinliklerle anılıyorlar. Birçok ülke üniversitelerinde hala Çanakkale Savaşları araştırılıyor, tezler yazılıp kitaplar yayımlanıyor. **Sanki bu savaşların tarihi dev bir buzdağı da insanlar, su altında kalan ve pek bilinmeyen boyutlarını yeni yeni keşfediyor; keşfedip anladıkça da, olayın büyüklüğü ve önemi de daha artıyor...**

O zaman şu soruya yanıt aramak gerekiyor: Nedir Çanakkale Savaşlarını benzerlerinden böylesine farklı ve önemli kılan özellikler?..

- Akla ilk gelen husus, birbirlerini hiç tanımayan ve çok uzak ülkelerden gelen ulusların, Çanakkale'de ve karşı siperlerde, insanlık tarihinin tanık olduğu en kanlı savaşlardan birine katılmış oluşudur. Düşünün bir kere, bazen sekiz metreye yaklaşan siperlerde bir tarafta Türkler, Arnavutlar, Araplar, Kürtler, Almanlar; karşı tarafta ise İngilizler, Fransızlar, Anzaklar, İrlandalılar, Hintliler, İskoçlar, Maoriler, Senegal ve Sudanlılar... Yüzbinlerce insan Gelibolu Yarımadası'nın daracık kıyılarında, dik yamaçlı tepelerinde ve derin vadilerinde aylarca şiddetli ve kanlı mücadele veriyor...
- Üstelik füzeler, roketler, gelişmiş silahlar yoktur Çanakkale'de. Uçaklar bile çok sınırlı kullanılmış, savaşın kaderini, göğüs göğüse yürütülen süngü mücadelesi belirlemiştir. Binlerce genç, Doğruluğuna ve evrenselliğine inandıkları ilkeler uğruna kan ve canlarını vermektan kaçınmamışlardır. **Onun içindir ki, tarafların sonuna dek dürüstçe, mertçe ve kahramanca savaştığı; savaşırken de büyüüp yüceleştiği bir devler savaşı gibidir...**

- Aylarca süren ve tarihin tanık olduğu bu son şövalye ruhlu savaşlar boyunca taraflar, birbirlerini tanıyacak, tanıdıkça da takdir edip saygı duyacaktır. Öyle ki, siperlerde yazılan günlük ve mektuplarda Anzak Johnny ya da İrlandalı Tommy, Türk askeri Mehmetçikten; **“dürüst, mert, insancıl ve kahraman. Ona karşı nefret değil saygı duyuyoruz”** diye bahsedilmiştir. Aynı şekilde Mustafa Kemal de, ülkeyi işgale gelen yabancı askerleri; **“kahramanlar, öldükten sonra onlar, bizim de çocuklarımız olmuşlardır”** diye tanımlayabilecektir... Tarafların birbirine kahraman deyip saygı duydukları kaç savaş vardır tarihte?...
- Çanakkale’de tarafların verdiği toplam kayıpların (zaiyatın) 500 bin gibi çok büyük bir sayıya ulaşması, bu savaşların bir diğer önemli yönüdür. Yüzlerce doktor, öğretmen, mühendis gibi, okuyup yetişmiş genç beyin bu savaşlarda can vermiştir. Bu büyük beyin kaybının ilgili ülkelerin sosyo-politik gelişmesine yaptığı olumsuz etkiler, günümüzde bile hissedilmektedir.
- Kuşkusuz bu savaşların çok önemli bir diğer uluslar arası yönü, çok farklı ulus ve etnik kökenden gelen, çoğu da sömürgelerde yaşayan **yüzbinlerce insana, kendilerini tanımak için de fırsat yaratmasıdır.** Bu insanlar bir yanda inanılmaz zor koşullarda, kanlı bir mücadele verirken; orada ne aradığını, kim için kanını canını verdiğini ve ülkesini kahramanca savunup mertçe çarpışan Türk’e karşı neden çarpıştığını da, sorgulamaya başlayacaktır. Bilindiği gibi bu sorgulayış, Birinci Dünya Savaşı sonrası güç kazanan milliyetçi akımların ve bağımsızlık hareketlerinin mayasını, özünü oluşturacaktır.

Ayrıca, 19 Mayıs 1919’da başlatılıp, 29 Ekim 1923’te Cumhuriyetin kuruluşuyla taçlandırdığımız Milli Mücadele’nin ilk temellerinin de gene, Çanakkale Savaşlarında atıldığı ve Mustafa Kemal’in ulusun kaderini belirlemek üzere ilk kez gene Çanakkale Savaşları sırasında parladığı anımsanırsa, bu savaşların etki ve sonuçlarının bizler için, neden bugün de çok büyük bir önem ve anlam taşıdığı daha iyi anlaşılabilir...

Diğer taraftan, ikinci sayısıyla başlamak üzere ulusal hakemli dergi olarak çıkmayı amaçlayan **Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı** bugünkü, düzeyce daha gelişmiş ve güçlenmiş olarak yayımlanmaktadır.

Dergimize gösterilen ilgi giderek artmakta, sadece yurt içi değil, yurt dışından da değerli incelemeler gelmektedir. Üçüncü sayıda yer alan ve geniş bir ilgi alanını kapsayan inceleme yazıları, çok sayıda çalışma arasından seçilmiş eserlerdir. Bu durum bize, beklentilerimizin ve böyle ciddi bir yayına duyulan ilgi ve gereksinimin haklılığını göstermektedir.

Sınırlı olanaklarımıza karşın, gösterdiğiniz ilgi ve destekle, artan bir coşku ve sevgiyle hazırlayıp sunduğumuz bu sayıda, ne denli titizlensek de engel olamadığımız bazı eksiklik ve baskı yanlışlarının olduğunu da biliyoruz. Bu ve diğer konularda bizlere iletteceğiniz yapıcı eleştiri ve öneriler, gelecekte sizlere daha düzeyli yayınlar sunmamıza yardımcı olup, yol gösterecektir.

Bilindiği gibi 2005 yılı, Çanakkale Zaferi’nin 90. Yıldönümüne rastlamaktadır. Savaşın ve zaferlerin 90. yılında mütevazı de olsa böyle bir yayını gerçekleştirmekle, Çanakkale’de can ve kanlarını feda eden atalarımıza olan borcumuzu, bir nebze olsun ödeyebilirsek mutlu oluruz.

Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı 2005 yılı sayısının hazırlanıp yayımlanmasının, o zor ve karmaşık sürecinde emeği geçip, destek veren herkese içten teşekkür ve saygılarımızı sunarız.

Prof. Dr. A. Mete TUNCOKU